

Мултидисциплинарни педагогически подходи за преподаване на история на религиите

Въведение

1. Преподаване на свети книги като литература
2. Преподаване на религия чрез личния опит на пророците и светците
3. Преподаване на светски ценности, които съвпадат с религиозни ценности
4. Взаимно обучение при преподаване на история на религиите
5. Преподаване на религии чрез визуални изкуства (картини, скулптури, архитектура)
6. Преподаване на религии чрез музика
7. Преподаване на религии чрез поезия

Въведение

Главата предоставя на учители в средните училища набор от педагогически подходи за преподаване на история на религиите посредством мултидисциплинарен подход и използване на историята на религиите за обогатяване на учебната хуманитарна програма (история, литература, география и прочие).

В повечето европейски страни религия се преподава като отделна програма. В тази глава учителите ще имат възможност да открият лесни за използване материали, които да подкрепят, интегрират и допълнително контекстуализират уроците според исторически и сравнителен анализ относно това как религиозните вярвания са повлияли на артистичните, социални, икономически и други аспекти.

1. Преподаване на свети книги като литература

Литературата възплащава и интерпретира универсалния човешки опит. Свещените книги предлагат универсални истории, теми, метафори и характеристики. Съществуват множество литературни форми и жанрове, които могат да бъдат открити в тях: поезия, разкази, послания, притчи, сатира и описване на видения. Когато учителите и учениците взаимодействат със свещените книги посредством литературните инструменти за анализ, те ще могат да открият в текста онова, което са пропуснали докато са се съсредоточавали върху чудесата и животите на светците. Литературният подход се стреми към обединяване на текстова, така че да има връзки с литературната природа на канона, на книгата, на непосредствения контекст.

Когато говорим за свещени текстове под формата на литературни творби, състоящи се от различни жанрове, учителите могат да поставят фокуса върху критичното мислене и анализа; провокирайки дискусии относно вечните житейски ценности. Една свещена книга може да бъде разделена на теми за изучаване и всеки може да търси тези теми в книгата като цяло. Един добър пример за този подход е изучаването на Тора и Талмуда (светите книги на еврейската традиция). Тези книги често са считани за едно и също нещо в две форми – писана (Тора) и устна (Талмуда). Талмуда като цяло се състои от 63 трактата и е над 6200 страници в стандартен печат. Тя се състои от ученията и мненията на хиляди равини (датираща от преди новата ера та до пети век) по множество теми, включително Халака (закон), еврейска етика, философия, обичаи, история, ерудиция и много други теми. Говорейки на много прост език, Талмуда обсъжда законите предадени на Моисей от Бог, по начин, който хората ще разберат по-лесно, ще ги приложат в ежедневието си и ще направят разграничение между различните гледни точки.

Този подход може да бъде много полезен също при изучаване на светия Коран, защото въпреки че бива наричан текст, той е по-скоро рецитал под формата на глави и стихове. Учителят може да се затрудни да предаде значението на тези рими в образователния процес поради няколко причини: езикът на превода играе много голяма роля за разбирането и не бива да забравяме, че оригиналните текстове, написани на арабски (или арамейски, според някои изследователи) има значение, което е известно единствено на Аллах и че всяка дума може да има няколко много различни значения. Вместо да представя светия Коран като текст, учителят може да постави акцента върху обсъжданите в стиховете ценности и да се фокусира върху разбирането на тези ценности, представени в свещените книги на тези религии.

За учителя може да е добре да оформи план на урока, който включва всички важни теми, които могат да бъдат проследени в свещените текстове на светите книги; например: милост, справедливост, връзки между хората (и природата), честност, издръжливост в трудни ситуации, етика, любов и прочие.

Онлайн ресурси

Mustansir Mir, Коранът като литература

http://www.islamic-awareness.org/Quran/Q_Studies/Mirliter.html

Статията представя анализ как Коранът може да бъде изучаван като литература.

Leland Ryken, "Думи на удоволствие": Библията като литература

<https://pdfs.semanticscholar.org/c21c/1bbd9342dc675eecf848866d9dde79bb236d.pdf>

Статията проучва литературния подход към Библията.

Практическа дейност

Библията: литературна творба и артистично представяне на човешкия опит

<https://pathwaythroughreligions.pixel-online.org/files/guideline/2/PA%202.1.pdf>

Ресурсите представят много уроци относно как Библията може да бъде преподавана в училище като литературна творба.

2. Преподаване на религия чрез личния опит на пророците и светците

Религиозните текстове може да бъдат преподавани и чрез битията на пророците и светците. Този методологически подход за преподаване на религия следва да се използва, за да покаже на учениците, че обикновените хора могат да следват морала и ценностите, на които учат светите книги. Преподаването на религия чрез опита на пророци и светци може да бъде изграден около дискусии, които покриват следните теми:

- **Каква е ролята на пророка?** Тук учителят може да обясни, че пророците са вестителите, посредници между Бог и обикновените хора; че чрез техния живот и техните откровения, хората могат да открият по-дълбоко значение на това, което се случва около тях. Някои текстове може да бъдат цитирани: в Библията в нейната нова версия на крал Джеймс, Осия 12:10, "Аз говорих чрез пророците, мултиплицирах видя; давах символи чрез свидетелствата на пророците."
- **Защо Бог изпраща пророци?** Тук учителят може да обясни, че посредством изучаване на живота на пророците, ние можем да бъдем ръководени как да живеем живот, който приветства човешките ценности – да уважаваме вярванията на другите хора, да се обичаме, да не нараняваме живи същества и да ценим живота.
- **Пророците не са задължително популярни или „перфектни“.** Казва се, че пророчеството е дар и че пророците могат да изговарят думи, които другите не искат да чуват. Учителят може да обясни какво е вярно и какво грешно по отношение на това, което хората определят като вярно и грешно, за това което е прието и което не е прието сред хората. Тук учителят може да цитира историята на Юсуф (Сура Юсуф в светия Коран) – Юсуф е един от синовете на Якуб (известен като Яков в английския превод), който притежава таланта да тълкува сънища. Един ден на Юсуф му се присънил сън и когато той го споделил с баща си, последният веднага разбрал, че Юсуф ще бъде пророк. Яков казал на Юсуф да не казва на братята си, за да избегне беди. Братята на Юсуф много завиждали. Те искали да се отърват от него и т.н.
- **Каква е ролята на светците в свещените книги?** Тук учителят може да обясни, че светците са модели на подражание и че можем да се обръщаме към тях, когато искаме да развием определено качество в нашия характер. Така например ние се обръщаме за помощ към някой, за когото знаем, че притежава необходимите качества и възможност да помогне. Тук учителят може да направи връзка между живота на светците и търпението или някое друго качество, по отношение на което е известно, че децата имат затруднения.

Онлайн ресурси

Историите на пророците на исляма

<https://www.islamreligion.com/category/53/stories-of-prophets/>

Източникът представя историите на ислямските пророци на различни езици.

Пророците в християнството

<http://www.bibleinfo.com/en/topics/prophets>

Източникът представя християнските пророци.

Пророците в християнството 2

<http://www.bible-history.com/subcat.php?id=42>

Този източник също представя историите на пророците в християнството, но те са структурирани

според имената на пророците и историческия контекст.

Пророци в юдеизма

<http://www.jewfaq.org/prophet.htm>

Източникът дава информация за основните пророци в юдеизма, както и информация за еврейската култура, обяснения на Тора, традиции и прочие.

Kenneth L. Woodward, Книга на чудесата: значение на историите за чудесата в християнството, юдейството, будизма, хиндуизма, исляма

<http://www.nytimes.com/books/first/w/woodward-miracles.html?mcubz=1>

Статията представя сравнително проучване относно това по какъв начин животите на пророците и светците са представени в различните религии.

Практическа дейност

Историята на Авраам – сравнителен анализ на живота на пророка Авраам в различните монотеистични религии.

<https://pathwaythroughreligions.pixel-online.org/files/guideline/2/PA%202.2.pdf>

Източникът предоставя информация за персонажа Авраам и значимата роля, която играе както в юдеизма, така и в християнството и исляма.

3. Преподаване на светски ценности, които съвпадат с религиозни ценности

Често има дискусии относно какви са светските ценности, какви са религиозните ценности и по какво се различават едни от други. Подобни дискусии обикновено се водят на база запазване на светската природа на образователната система. С този параграф ние искаме да поставим ударение на факта, че религиозното обучение може да помогне на учителите да преподават морални ценности на учениците, които са важни в тяхното ежедневие и за взаимодействието им с други хора и света, който ги заобикаля. Обикновено, когато човек завие рязко със своя автомобил, за да не удари изскочило на пътя дете, той/тя го прави, за да спаси живота на детето, защото смята, че животът и особено този на невинно дете, е важен. Човек не натиска спирачките, за да угоди на Бог, макар че Бог ще бъде доволен. Евреин би постъпил така; мюсюлманин би постъпил така; атеист би постъпил така. Подобно действие се свързва с ценността на живота на детето, без значение каква е философската база, която движи постъпките на човека.

При все това в училищата често има пречки за преподаването на морални ценности, които не са теоретични или морални по своята същност, а имат по-скоро прагматична природа. Някои проблеми в това отношение биха могли да бъдат:

- Дори когато учителите са добре подготвени на тема морална философия, провеждането на продуктивни дискусии на тема ценности е трудно;
- Обучението на учителите понастоящем не включва морална философия, така че освен ако не са учили морална философия извън стандартната си програма, те най-вероятно няма да са подготвени да я преподават добре;
- Институционалните, административни ценности и потребностите на училищата могат да са в конфликт с човешките морални ценности и с конкретни нужди на учениците;
- Може да има случаи, при които родители, учители, администратори и общностни лидери прекаляват със своята власт да карат учениците да споделят техните вярвания, защото ги смятат за правилни.

С този параграф и топълнителните ресурси към него, ние бихме искали да дадем на учителите възможност да обяснят моралността не задължително през религиозната ѝ природа, а да използват религиозното обучение като инструмент в подкрепа на процеса.

Онлайн ресурси

Rick Garlikov, Морални и духовни ценности и (обществените) училища

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.garlikov.com/teaching/spiritual.html&gws_rd=cr&dcr=0&ei=_S4Wa28CIL6aKzrs4gO

Тази статия се занимава с ненужното разделение на ценностите на морални и духовни.

Robert R. Newton, Четири модела за преподаване на религия

<http://hdl.handle.net/2345/2429>

Статията се занимава с методологически подходи при преподаването на религия и ценности.

Практическа дейност

Определяне на набор от ценности заедно с учениците

<https://pathwaythroughreligions.pixel-online.org/files/guideline/2/PA%202.3.pdf>

Чрез тази практическа дейност учениците ще работят с „Ръководството на академии Гленмур и Уинтън за духовно, морално, социално и културно развитие на учениците“. Тя дава напътствия относно как да бъдат организирани дейностите в клас.

4. Взаимно обучение при преподаване на история на религиите

Взаимното обучение не е една единствена, недиференцирана образователна стратегия. То обхваща множество дейности. Така например, изследователи от университета в Улстър идентифицират 10 различни модела на взаимно обучение (Griffiths, Houston и Lazenbatt, 1995г.). Въпросните обхващат от традиционен проторен модел, при който по-големите ученици помагат на по-малките, до иновативните обучителни клетки, в които ученици на една и съща възраст формират партньорства, за да си помагат както с учебното съдържание, така и лични проблеми. Други модели включват дискуссионни семинари, частни групи за учене, бъди-система, съветване, схеми за взаимна оценка, колаборативни или лабораторни занимания, проекти, изпълнявани от различни по размер групи, менторство на работното място и общностни дейности. Обикновено взаимното обучение включва участници на сходна възраст или обвързани от общ, споделен интерес в процес на споделяне на опит и знания. То може да се случва преднамерено – чрез фасилитирани формални възможности, като групи за учене – или непреднамерено – чрез неформални и обикновено случайни дейности. Образователният подход съчетава стратегии за неформално и случайно учене. Взаимното обучение се случва сред равностойни участници, при което посланията са по-лесно приети, асимилирани и припознати. Това го прави формата на обучение, която дава най-устойчиви резултати. Този подход може да бъде доразвит под формата на културно и взаимно обучение, при което:

- Техниката на обучителния подход включва участието на равностойни участници в преподаване и усвояване на културни умения;
- Техниката на обучителния подход включва участието на равностойни участници в процеса на учене за различните култури и разнообразието сред културите.
- Техниката на обучителния подход включва участието на равностойни участници с различен културен произход в усвояване на желани културни компетенции И межкултурни компетенции посредством културни дейности.

Културното и взаимно обучение може да бъде полезно на учители, преподаващи история на религиите, защото този подход позволява на учителите да се правят връзка с личния опит и вярвания на учениците и което е по-важно, позволява на учениците да се свързват едни с други и да разбират по добре религиозните и културни вярвания и традиции на техните връстници.

Онлайн ресурси

Josef Huber, Межкултурни компетенции за всички

https://www.coe.int/t/dg4/education/pestalozzi/Source/Documentation/Pestalozzi2_EN.pdf

Това ръководство обсъжда по какъв начин учителите биха могли да работят, за да подготвят учениците за живот в хетерогенния свят.

Anne Frawley-Mangan, Драма и религия, съюз, изкован в рая

<http://researchbank.acu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1173&context=theses>

Статията се занимава с използването на театъра като подход за преподаване на религия. Посочваме я като ресурс, защото театралният подход е един най-широко използваните подходи във взаимното обучение.

Практическа дейност

Свързване на религиозните култури чрез взаимно обучение

<https://pathwaythroughreligions.pixel-online.org/files/guideline/2/PA%202.4.pdf>

Тази практическа дейност описва по какъв начин взаимното обучение може да бъде приложено на практика при обучението по религии.

5. Преподаване на религии чрез визуални изкуства (картини, скулптури, архитектура)

Духовните концепции винаги са били изразявани посредством изобразително изкуство, скулптури, архитектура и други видове изкуство.

Изображения на свещени сгради, образи на богове и богини, светци и артефакти, използвани за поклоничество, поставят религията в един културен контекст. Чрез изучаване на образите, учениците могат да се запознаят по-добре с историческата ситуация, в която религията е еволюирала. Чрез използване на този подход, историята на религиите може да се преподава чрез историите, които изкуството ни е оставило като наследство. От древните, езически рисунки, които включват форми и мотиви, които се появяват днес в абстрактния спектър, изкуството може да покаже много за това, в което хората са вярвали, от което са били обладани и което са избрали да обожават.

Посредством изкуство, учителят може да направи връзка със силата на Бог в различните религии – хуманността на Исус, например – и да проучи възхода на светския хуманизъм, когато творците престанали да рисуват светци и грешници.

Освен това може да се обсъдят чистите абстракции на ислямските декорации и изкуство. Ислямските вярвания забраняват изобразяването на съзнателни същества. Богато украсените джамии и килими, които са покрити с геометрични арабески и калиграфия, могат да мотивират учениците да проучат по какъв начин фигуративните образи и тяхното разрушаване се е развило в ерите на християнството и на исляма. Обучението по религии чрез визуални изкуства може да постави фокуса върху това как:

- Изкуството обяснява религията;
- Изкуството изразява човешкото значение;

Изкуството също така може да бъде създадено от самите ученици, така че те да изразят техните собствени виждания и религиозни вярвания. Този подход обаче е най-добре да бъде реализиран ако учителите по изкуства и учителите, които желаят да преподават история на религиите работят заедно.

Онлайн ресурси

Lat Blaylock, Креативност и религиозно обучение

<http://www.re-handbook.org.uk/section/curriculum/religious-education-across-the-curriculum/creativity-and-religious-education>

Този източник се занимава с въпроса как религия може да се преподава чрез изкуства (визуални изкуства, музика, поезия)

Изкуство и религия

<https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/research/art-and-religion/about-art-and-religion>

Тези източници се занимават с изкуството и религията посредством образи, изготвени да вдъхновяват и да укрепват вярата чрез обществено и лично боготворене.

Практическа дейност

Световните религии чрез изкуство

<https://pathwaythroughreligions.pixel-online.org/files/guideline/2/PA%202.5.pdf>

Тази практическа дейност предоставя на учителите ресурс, който те могат да използват, за да преподават световни религии чрез изкуство. Ресурсът е безплатен, с множество примери на

предмети на изкуството, свързани с всяка религия.

6. Преподаване на религии чрез музика

Статутът на музиката като универсален език, предлага едно отлично средство за комуникиране на каквито и да било послания и по-конкретно на посланията на светите текстове. От Боб Дилън до Бетовен, от Боб Марли до Будистките песнопения, музиката изразява духовното. Лорънс Бикслър разва, че този универсален език се обръща на първо място към емоциите и след това към интелекта. Емоциите служат портал към тронната зала на ума. Във всяка религиозна общност, силата на музиката може да бъде свързана с духовен живот, или може да бъде разглеждана със съмнение, заради нейната мощ за отклоняване на хората от преследването на религиозната истина.

Когато използва музиката в обучението по религии, учителят трябва да:

- Провери доколко подходящ е текстът за концепциите и за коректността на духовните обучения.
- Провери, че песента/химнът е подходящ/а за възрастовата група, с която работи.

Представянето пред децата на множество различни музикални жанрове може да бъде изключително полезно за духовното им развитие.

Посредством използването на този подход, учителят може да позволи на учениците да сравняват и противопоставят песни от различни религии; да им помогне да проучват по какъв начин музиката, използвана в религията, изразява системи от вярвания, да преподава митове и истории и да укрепва общността. Подходът за използване на музика в религиозно обучение може да включва следните стъпки:

- **СЛУШАНЕ & ОТКЛИКВАНЕ** – преди учителят да е обяснил каквото и да било във връзка с песента, най-добре би било той/тя просто да я пусне веднъж и да помоли учениците да слушат с отворени уши и съзнания, както и примерно да си запишат какви реакции/мисли/чувства са усетили да се пораждат. Учениците могат да си запишат коментарите относно това, което чуват като използват една предварително подготвена банка с думи: мелодия, хармония мажор, минор, инструменти, силно, меко, динамика, темпо, ритъм, тембър, кресчендо, декресчендо, форма, стих, припев, преход, настроение. Те могат също така да опишат начина, по който откликват емоционално на музиката, да отговорят за какво според тях е била използвана въпросната песен. След това учителят може да представи контекстна (например исторически, културен, регионален) информация относно песента и да остави класа да я изслуша още веднъж. След това може да повтори този процес като използва песен от различен регион. След това учениците ще трябва да отговорят по какъв начин новата песен е подобна и по какво се различава от първата песен, която са изслушали?
- **ВКЛЮЧВАНЕ:** Много религии включват музиката като част от тяхната духовна практика. Някои от елементите на религията са система от вярвания / житейски мирогледи / митове, истории и общност. Учителят може да помоли учениците да отговорят на няколко въпроса: да изберат песен, която е свързана с конкретен регион; да кажат на каква религия/и е базирана песента; откъде познават песента; откъде са научили за нея; дали това е песен, която е част от тяхната лична религиозна практика; дали песента предава системата от вярвания и мирогледи; дали песента включва мит или история; по какъв начин тази песен може да бъде използвана, за да се изгради общност.
- **КОЛЕКТИВНО РАЗМИШЛЕНИЕ:** да помоли учениците да споделят техния музикален опит и да ги помоли заедно да помислят по въпроса. Да попита учениците: Какви сходства открихте в песните от различните религии, докато водехте дискусията? Какви различия открихте? Защо мислите, че толкова много религии използват музика? По какъв начин духовната практика би била различна, ако я нямаше музиката?

- СПОДЕЛЯНЕ НАВЪН В СВЕТА: Учителят може да предложи на учениците възможността да продължат разговора с техните приятели и семейство. Какъв е техният опит с музика в религията? Дали става дума за личен религиозен опит? Дали музиката е имала за цел да укрепи тяхната вяра? Общност? Разбиране на митове и истории в религията?

Онлайн ресурси

Julian Stern, Използване на музика за създаване на включващо религиозно обучение

[http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0268-](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0268-2141.2004.00331.x/epdf?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=www.google.bg&purchase_site_license=LICENSE_DENIED)

[2141.2004.00331.x/epdf?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=www.google.bg&purchase_site_license=LICENSE_DENIED](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0268-2141.2004.00331.x/epdf?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1&purchase_referrer=www.google.bg&purchase_site_license=LICENSE_DENIED)

Статията представя анализ относно начина, по който религията може да бъде преподавана чрез музика в час.

Tazim R. Kassam, Преподаване на религия и музика

<http://rsnonline.org/images/pdfs/2001-02SPRING.pdf>

Централни аспекти на религията, които предимно текстуалните подходи не успяват да уловят, са нейните естетични и синтетични измерения. Статията обсъжда по какъв начин това може да бъде постигнато чрез музика.

Практическа дейност

Използване на музика в обучението по религии

<https://pathwaythroughreligions.pixel-online.org/files/guideline/2/PA%202.6.pdf>

Тази дейност дава на учителите музикални ресурси от различни религии и предлага начини по които неформални дейности да бъдат организирани с учениците.

8. Преподаване на религии чрез поезия

Огромната потребност от религиозно обучение следва да бъде релеванта. Ако децата считат предмета за безсмислен, те автоматично ще отхвърлят каквото и да им предлага той. Поезията може да бъде достъпен и ефективен инструмент за духовни практики по пътя на постигането на по-високо съзнание като човешки същества. Големи част от светите текстове са в поетична форма и в постоянно търсене разкриват съзнателни и несъзнателни въпроси, реалности, надежди и безнадеждност и крехкостта на човешкото съществуване.

Както когато говорихме за използването на музика за преподаването на религии, учителят трябва да подготви няколко стихотворения, които да са подходящи за негоите/нейните ученици. Учителят може да се използва, както свещени текстове, така и текстове от съвременни автори, занимаващи се с религиозни вярвания. Използването на поезия в светите книги може да покаже на учениците как въображението може да бъде използвано, за представяне на идеи, теми и исторически периоди; за откриване на културния смисъл и връзки със стиховете; да повлияе на издръжливостта на учениците пред предизвикателствата в живота, в училище и в общността; определи произхода на техния „глас“ и начините, по които биха искали да го използва. Чрез използването на този подход, учителите могат да обяснят защо поетите и авторите използват фигуративен език (като метафори и символи) в тяхното творчество.

Преподаването на религии чрез поезия може да помогне на учениците да разберат по-добре факторите, които влияят на това, в какви човеци се превръщаме; по какъв начин хората се формират от техните преживявания и от средата, която ги заобикаля – включително техните битки и пречките, с които трябва да се справят. Това определя какви ще станем. Социалното обкръжение (като семейство, приятели, културна идентичност и пол) също играят важна роля в развитието на личността. Използването на поезия в религиозното обучение може да помогне на учителя, чрез използване на абстрактен език и образи, да създаде изненадващи връзки, да добави дълбочина на дадена творба и да създаде едно по-дълбоко и смислено преживяване за учениците.

Онлайн ресурси

Изучаване на библейска поезия

http://www.oxfordbiblicalstudies.com/resource/lessonplan_15.xhtml

Това е план на урок как може да се изучава поезията в библията

Еврейска поезия

<https://bible.org/seriespage/5-poetical-books>

Представя се поетичната форма на определени свети писания; обсъждат се видовете и жанровете в еврейската поезия

Ислямската концепция за поезията

http://www.irfi.org/articles/articles_201_250/islamic_concept_of_poetry.htm

Представяне на концепцията за поезията в корана – неговите стихове са местни и универсални. Някои стихове са в конкретна среда, но оставят универсални и вечни послания.

Програма за проучване на човешките ценности чрез поезия

<http://www.uua.org/re/tapestry/youth/poetry>

Курсова програма за всички, които биха желали да получат повече компетенции при преподаването на религия чрез поезия.

Практическа дейност

Четене и анализиране на поетични примери от различни религии

Project Number: 2017-1-IT02-KA201-036784

<https://pathwaythroughreligions.pixel-online.org/files/guideline/2/PA%202.7.pdf>

Тази дейност дава на учителите поетични източници от различни религии и предлага начин, по който същите да бъдат използвани по неформален начин в обучителна дейност, организирана с учениците.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.